

Schrijftalent gezocht!

In deze uitgave is plaats gemaakt voor drie gastcolumnen. De redactie daagt andere lezers uit om ook een column te schrijven voor de *Militaire Spectator*. De keuze van het thema is vrij, maar het moet wel passen binnen de formule van het blad. Voorwaarde voor plaatsing is dat de redactie uw boodschap relevant acht voor de lezers. Verder moet uw verhaal in niet meer dan duizend woorden voor het voetlicht worden gebracht.

U kunt uw bijdrage sturen naar de bureauredactie (zie colofon). Wij zijn erg benieuwd wie zich geroepen voelt om te reageren. Uiteraard zijn we ook nieuwsgierig naar de thema's die u onder de aandacht van de lezers wilt brengen. Uw bijdrage wachten we dan ook met belangstelling af.

De hoofdredacteur

Niet méér militair, maar méér 3-D!

KLTZ Geordie Klein*

Tijdens de vlucht terug van de eindreis van de Hogere Defensievorming aan de Verenigde Staten las ik in *de Volkskrant* dat minister van Defensie Hillen 'aanjager is van het debat in de NAVO'.¹ Het is goed om als minister van Defensie van een 'grotere kleine' NAVO-lidstaat op deze wijze in het nieuws te komen. Ik ben het echter niet eens met de kern van de boodschap van de minister: 'Defensie moet terug naar haar *core business*'. Dit betekent volgens de minister: 'geen complexe missies meer, waarbij militairen ook optreden als ontwikkelingswerker en tijdelijk bestuurder, maar kortstondige acties die iedereen snapt, zoals het verjagen van piraten in de Golf van Aden'.² De minister zet de 3D-*approach* met deze speech niet in de ijskast, maar pleit er wel voor dat de Nederlandse Defensie en de NAVO zich concentreren op de 'D' van *Defence*. Ik ben van mening dat 3-D juist de *core business*

is van Defensie. Gedurende het gehele afgelopen jaar van de Hogere Defensie Vorming stond de 3D-*approach* prominent op de agenda. Ik ben er in deze periode van overtuigd geraakt dat een gemeenschappelijke, interdepartementale en internationale aanpak van conflictbemiddeling de enige moeizame en lange weg is naar daadwerkelijke vrede en veiligheid in een conflictgebied. Conflicten zijn in de kern altijd complex en daarmee is de oplossing – bijna per definitie – ook complex. Dat dit soms moeilijk uit te leggen valt is correct, maar dat is wel de wereld waarin we nu leven en altijd al hebben geleefd. Want waarom wel optreden in Libië en niet in Syrië? Zelfs de antipiraterijmissie, waar de minister zeer positief over is en waarbij hij pleit voor robuuster militair optreden, is complex. Want de oplossing ligt niet op zee, maar op land en is multidimensionaal. Nu al werken de verschillende marines bij deze missies in het gebied samen met IO's en NGO's. En voor een daadwerkelijke oplossing is nog meer samenwerking nodig, zeker ook op land. Ik pleit er dan ook voor om juist in deze periode van 'reorganisatie zonder weerga' geen terugtrekkende beweging naar het puur militaire te maken, maar juist een gecombineerde omtrekkende en directe beweging naar voren: een *manoeuvrist approach* om 3-D als *core business* binnen Defensie vorm te geven.

* De auteur was student van de afgelopen HDV-07. Hij is Hoofd Opleidingsafdeling Onderzeedienst/Teacher NLSMCC aan de Nederlands-Belgische Operationele School in Den Helder.

1 Noël van Bommel en Theo Koelè, 'Hillen is aanjager debat in de NAVO' in: *de Volkskrant*, 1 juli 2011.

2 *Making The Case For Defence in Europe. The Need For A More Selective Approach. Key note speech by the Dutch Minister of Defence, J.S.J. Hillen, at the SDA conference Shaping NATO's Reform Agenda in Brussels on 29 June 2011.* Zie: www.defensie.nl/actueel. Het krantenartikel verwijst naar de formele speech van de minister van Defensie in Brussel en opmerkingen naar verslaggevers.

De slechting van de schotten tussen de departementen gebeurt niet van vandaag op morgen. Gedurende het afgelopen jaar in de HDV merkte ik dat die nog steeds aanwezig zijn. Dat blijkt ook uit de huidige discussie binnen de *Vereniging Infanterie Officieren* over de vraag of er niet robuuster opgetreden had moeten worden in Uruzgan. Men zoekt naar een 'credo van de krijger'. Wat mij opvalt is dat deze discussie gekoppeld wordt aan het verhaal van de minister, die eveneens pleit voor een meer militair optreden van de militair. Ik weet niet of dat de intentie was, maar de verhalen versterken elkaar wel. Dat was voor mij reden om mijn mening naar voren te brengen, want ik denk niet dat dit de juiste weg is voor de Nederlandse krijgsmacht.

Directe beweging

Concreet moeten de verschillende departementen echt met elkaar gaan samenwerken als één *3D-department*, met gezamenlijke strategische doelstellingen van Buitenlandse- en Binnenlandse Zaken,³ Ontwikkelingssamenwerking en Defensie. Daarbij hoort een soort van *Grand Strategy*, die onze nationale belangen koppelt aan een wijze om deze zo goed mogelijk te bereiken of veilig te stellen.

Daarvoor moeten over en weer meer uitwisselingsfuncties op de departementen komen, op alle niveaus, in zowel de bestuursstaf als binnen de OPCO's. Aanpassing van bijvoorbeeld het beleid van Ontwikkelingssamenwerking zal dan samen opgaan met aanpassing in de plannen van Defensie. Defensie kan goed bijdragen aan ontwikkeling in een potentieel of voormalig conflictgebied door activiteiten te ontplooiën als *Security Sector Reform (SSR)*, *Disarmament, Demobilisation and Reintegration (DDR)* en *African Partnership*. Waarom trainen op de hei in Nederland als dat ook mogelijk is in een omgeving waar men meteen bijdraagt aan het bredere Nederlandse beleid?

Omtrekkende beweging

Om meer van elkaar te leren moeten we de algemene opleidingen niet alleen paars maken en houden (zoals de MDV en HDV), maar ook

interdepartementaal en samen met NGO's en IO's. In het afgelopen jaar HDV heb ik een veel beter beeld gekregen van de andere krijgsmachtdelen, maar veel minder van andere departementen, laat staan NGO's en IO's. Ik stel dan ook voor om de Middelbare Defensie Vorming en HDV – en de mogelijke opvolger van de Leergang Topmanagement Defensie – open te stellen voor medewerkers van gelijkwaardig niveau van Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking. Hierbij zijn NGO's en IO's ook welkom. Voor NGO's die grotendeels afhankelijk zijn van overheidssubsidie kan dit als verplichting gelden bij de subsidiëring. De verschillende ministeries en organisaties kunnen gedeelten van de opleiding onder hun hoede nemen, met als algemeen coördinator bijvoorbeeld het Instituut Defensie Leergangen. Zo bouwen we de komende jaren een belangrijk kennisnetwerk op van mensen in verschillende organisaties, die uiteindelijk gezamenlijk de doelstelling van conflictbeheersing en wederopbouw moeten realiseren. Dit idee past in het huidige curriculum van de HDV, die de student opleidt tot *diplomaat, manager/leider én krijger*. Bij de brevettering gaven de Commandant der Strijdkrachten en Secretaris-Generaal door hun aanwezigheid blijk van het belang dat zij hechten aan deze opleiding.

Samengevat stel ik dat Defensie het voortouw moet nemen in daadwerkelijke samenwerking met andere departementen en organisaties, zodat de moderne militair goed beslagen ten ijs kan komen in de multidimensionale en complexe wereld. Daar moet Defensie op ingericht zijn en ook het onderwijs. Ik ben tegenstander van de opvatting om als krijgsmacht alleen nog 'snel erin en eruit' te gaan bij minder complexe operaties. Dat zullen onze coalitiegenoten ook niet waarderen. De Nederlandse krijgsmacht is juist sterk in multidimensionaal optreden. Versterk dat punt. Een goed startpunt is het onderwijs. De 'reorganisatie zonder weerga' is een goede aanjager. ■

3 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wat betreft het veiligheidsdomein.

Het credo van de krijger: 3D kinetisch voorwaarts!

Lkol (R) b.d. mr. C.G. Scholtens

Twee recente uitspraken zorgen voor onrust, of roepen ten minste vragen op, over de stand van onze Defensie Doctrine. Maar gelukkig valt het mee.

De website van het ministerie van Defensie kopte op 29 juni 2011 als nieuws: Hillen: *'Militairen terug naar core business'*. Aanleiding was de toespraak die minister Hillen die dag hield op de veiligheidstop in Brussel. *NRC Handelsblad* citeerde de minister: *'Militairen moeten weer doen waarvoor ze zijn – militaire taken verrichten en militaire successen behalen en tonen'*. *De Volkskrant* en *De Telegraaf* hadden een nog duidelijker citaat: *'De NAVO moet veel meer terug naar haar werkelijke bestaansredenen. Minder 3D om het plat te zeggen en meer hard erin en sneller eruit'*. Alle media, al dan niet via (tussen)koppen, benadrukten dat de minister afstand neemt van de 3D-aanpak.

De tweede recente uitspraak komt vanuit de Vereniging van Infanterie Officieren, opgepikt door de media op 14 juli 2011, dat wij – de militairen – te passief zijn geweest in Uruzgan en dat nu wordt nagedacht over een (nieuw?) credo van de krijger.

Dat lijkt op een kleine identiteitscrisis. Die twee uitspraken samenvoegend brengt de website van *HP De Tijd* in stemming of we meer moeten vechten (85 procent is voor) of het bij de 3D-aanpak moeten houden (15 procent is voor).

In hun brief aan de Tweede Kamer van 30 juni 2011 haastten de ministers Rosenthal (Buitenlandse Zaken) en Hillen te stellen dat minister Hillen in zijn toespraak van 29 juni geen afstand heeft genomen van het 3D-beleid en vervolgen zij: *'Wel heeft hij de specifieke rol van de krijgsmacht binnen de 3D-benadering beklemtoond'*. Dat mag zo zijn, maar het kwaad door de berichtgeving in de media – en niet te vergeten op de website van Defensie zelf – is dan al geschied, want bij het publiek is de indruk gewekt dat er een tegenstelling bestaat tussen 'vechten' en 3D-aanpak.

Minister Hillen heeft zich in zijn toespraak ook iets genuanceerder uitgelaten (*'People want and expect soldiers to be soldiers and that is being military craftsmen first and foremost'*),¹ maar zoals gebruikelijk gaan dit soort nuances in de media enigszins verloren. Dat had de minister moeten voorzien, maar afgezien daarvan zit toch ook in deze genuanceerde tekst een onjuiste ondertoon, die – vanuit doctrine-oogpunt – zorgen baart. De tekst lijkt immers ook onderscheid te maken tussen vechten en 3D-aanpak, namelijk op het punt waar de minister direct voorafgaand aan het in de vorige alinea geciteerde in zijn toespraak zei: *'This comprehensive approach is important but should not detract from our military task. Our military has become detached from its core business. Our soldiers are the best development workers there are. But we should not want soldiers to be development workers alone'*. Wat hier gebeurt is hetzelfde als tijdens de (politieke)

¹ Onderstreping auteur.

discussie in 2005-2006 voorafgaand aan de beslissing over de missie naar Uruzgan. In die discussie werden de begrippen *vechtmissie* en *opbouwmissie* tegenover elkaar gezet om politieke steun voor die missie te krijgen. Wij – althans de politiek – wilden geen vechtmissie, maar een opbouwmissie. In de militaire doctrine bestaat dat onderscheid niet en de militairen hebben ook nooit deze onjuiste tegenstelling gebruikt. Militair, en volledig in overeenstemming met de Nederlandse *Defensie Doctrine 2005*, de *LDP I 2009*, de *NATO AJP9 2003* en het *U.S. Field Manual 3-24 Counterinsurgency 2006*, zijn *vechten* en *opbouwen* in een counterinsurgency-operatie als in Afghanistan onverbrekelijk met elkaar verbonden. Vechten om veiligheid en opbouwen om stabiliteit te bewerkstelligen gaan hand in hand. Het motto in Uruzgan is ook altijd geweest: *Vechten waar nodig en opbouwen waar mogelijk.*

Het tegenover elkaar zetten van 3D-benadering en ‘being military craftsmen’ gaat evenzeer uit van de onjuiste veronderstelling dat daartussen een tegenstelling bestaat. De 3D-benadering staat voor een geïntegreerde/samenhangende aanpak (de *comprehensive approach*) en samenwerking tussen alle betrokken ministeries in het kader van de operatie. De 3D-benadering is integraal onderdeel van de *militaire* operatie. Waar mogelijk zullen wat betreft de opbouwwerkzaamheden Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking, al dan niet via nationale of internationale hulporganisaties, actief moeten zijn. Zolang een operatiegebied echter niet veilig is voor diplomaten, ontwikkelingswerkers, hulpverleners en andere relevante burgers, zullen de militairen de nodige basisactiviteiten moeten ontplooiën. Opbouwen is – het kan niet vaak genoeg benadrukt worden – in het kader van een counterinsurgency-operatie een essentieel militair onderdeel om het doel van de missie (de *endstate*), een veilige en stabiele omgeving, te bereiken.

Die militaire taak wordt uitgevoerd via CIMIC (*Civil-Military Cooperation*), thans ondergebracht

in 1 CIMIC bataljon, dat voor een deel bestaat uit reserveofficieren met specifieke civiele deskundigheid. In Uruzgan opereerden die CIMIC Functioneel Specialisten als onderdeel van het Provinciaal Reconstructie Team op de gebieden van gezondheidszorg, infrastructuur, justitie, landbouw en veeteelt en kleinbedrijf. Het mag duidelijk zijn dat stabiliteit – als onderdeel van het doel van de missie – niet mogelijk is zonder herstel van een enigszins normaal openbaar

Doctrinair is er niets nieuws onder de zon en er is geen aanleiding voor een identiteitscrisis bij de krijgsmacht

bestuur, justitie, gezondheidszorg, onderwijs et cetera. Zolang het gebied niet veilig is, is dat dus de taak van de militairen en daarmee – ‘*in support of the mission*’ – ook onderdeel van het militaire werk, van ‘being military craftsmen’.

Anders dan minister Hillen volgens zijn toespraak dacht, is de ‘hoeveelheid’ kinetisch of niet-kinetisch tijdens een operatie geen vrijwillige keuze, maar wordt die gedicteerd door wat de operatie nodig heeft om het beoogde doel te bereiken. Afhankelijk van de omstandigheden zal de verhouding tussen kinetisch en niet-kinetisch in de loop van een operatie ook verschuiven, al naar gelang de ontwikkeling van het geweldsspectrum. Aangenomen mag worden dat dat, gezien de brief van 30 juni aan de Tweede Kamer, minister Hillen inmiddels ook duidelijk is geworden.

Doctrinair is er dus ook niets nieuws onder de zon en voor een identiteitscrisis bij de krijgsmacht is al helemaal geen aanleiding. Want het credo van de krijger is en blijft – maar blijkbaar is het nog nooit zo opgeschreven – *3D kinetisch voorwaarts!* ■

Het verlamde Nederlandse defensiebeleid

Drs. P. Donker

Verbijstering sprak de afgelopen maanden uit de vele commentaren (ook in de *Militaire Spectator*) over het huidige Nederlandse defensiebeleid. Of het nu ging over de bezuinigingen of over de Nederlandse deelname aan vredesmissies, de meeste auteurs konden er geen touw aan vastknopen en konden er ook maar weinig respect voor opbrengen. Zowel de politiemissie in Afghanistan als de deelname aan de Libië-oorlog is volgens de meeste commentatoren ver onder de maat, zeker als er gekeken wordt naar wat de krijgsmacht eerder heeft gepresteerd. De bezuinigingen op Defensie door het kabinet-Rutte worden op z'n vriendelijkst visieloos genoemd. Zeker nadat er vorig jaar in de zogeheten strategische verkenningen heldere politieke opties waren uitgewerkt, zijn de gemaakte keuzes onbegrijpelijk.

Hoe komt het nu dat er zo weinig lijn valt te ontdekken in het defensiebeleid van het huidige kabinet? Om die vraag te kunnen beantwoorden moeten we volgens mij vooral kijken naar de bijzondere samenstelling van de Tweede Kamer sinds de laatste verkiezingen. Daar heeft zich een politieke aardverschuiving voorgedaan als het gaat om zowel de inrichting als de daadwerkelijke inzet van de krijgsmacht. Natuurlijk waren er voor die verkiezingen ook al regelmatig verschillen van inzicht; het vorige kabinet is immers gevallen over het al dan niet verlengen van de missie in Uruzgan.

Maar dat neemt niet weg dat er tussen 1990 en 2010 in politiek Den Haag toch royale steun was voor een breed inzetbare expeditionaire krijgsmacht. Die consensus is nu echter verdwenen. Daarom is het belangrijk om na te gaan wat daarvoor in de plaats is gekomen. Wat zien de politieke partijen nu eigenlijk als de belangrijkste taak voor Defensie en wat betekent dat voor het beleid?

Sinds de Prioriteitennota van 1993 en de Defensienota 2000 spreken we over drie hoofdtaken die gezamenlijk een expeditionaire krijgsmacht veronderstellen. Binnen de organisatie wordt dit breed gedragen, maar helaas werkt de politiek niet zo. Daar kan, theoretisch gesproken, vanuit twee kanten worden geredeneerd. Politieke partijen kunnen óf vanuit de Nederlandse belangen argumenteren óf vanuit internationale idealen bepalen voor welke taken de krijgsmacht geschikt moet zijn en aan welke missies mee moet worden gedaan. Gewoonlijk wordt die eerste houding aan de meer rechtse partijen gekoppeld en de tweede aan linkse groeperingen. De eerlijkheid gebiedt overigens te zeggen dat politici vaak tussenposities innemen, maar dat neemt niet weg dat de meeste partijen duidelijke voorkeuren hebben.

Als we deze twee uitgangspunten koppelen aan de drie officiële taken van de krijgsmacht, gaat het bij de Derde Hoofdtak (nationale ondersteuning) vooral om de belangen en bij de Tweede Hoofdtak (internationale vredesmissies) meer om de idealen.¹ De Eerste Hoofd-

¹ Over de juiste omschrijving en reikwijdte van de taken wordt al sinds 1993 gediscussieerd. Voor de eenvoud hanteer ik hier steekwoorden en synoniemen.

taak (de NAVO-verdedigingstaak) zit daartussen in; zo beschermen we immers onze eigen belangen en helpen anderen die van hen te verdedigen. Anders gezegd, in het politieke spectrum van rechts naar links gezien is de voorkeur Derde-Eerste-Tweede Hoofdtak. Als we dat vervolgens koppelen aan de huidige samenstelling van de Tweede Kamer wordt duidelijk waarom het beleid zo weinig richting heeft. Wederom van rechts naar links gezien staat de PVV (met 24 zetels) vooral voor de nationale taken, terwijl de SGP (2), VVD (31) en CDA (21) een voorkeur hebben voor de NAVO-taak. Bij zowel de VVD als het CDA is bij de laatste verkiezingen de 'linkervleugel' verder gedeclareerd, waardoor die NAVO-taak nog prominenter naar voren is gekomen ten koste van internationale missies. D66 (10) is samen met de CU (5) sterk verbonden met de Tweede Hoofdtak. GL (10) gaat schoorvoetend deze richting uit, terwijl de PvdA (30) deze sinds twee jaar lijkt te hebben verlaten. Naarmate een uitzending een meer 'militair' karakter heeft, zullen deze twee laatste partijen daar ook meer moeite mee hebben. Zowel de SP (15) als de PvdD (2) plaatsen zichzelf meestal buiten het debat dus vallen daarmee 'buiten' onderstaand schema. Hierin is voor alle huidige politieke partijen gekeken wat zij als de primaire van de drie hoofdtaken zien.

Vanuit de drievoudige taakstelling geredeneerd is het sinds oktober 2010 nauwelijks nog mogelijk een parlementaire meerderheid te vinden voor een duidelijk defensiebeleid. Voor zowel de Eerste als de Tweede hoofdtak kan slechts op een derde van de Tweede Kamer worden gerekend, 54 respectievelijk 55 zetels. De PVV is als enige partij voor een krijgsmacht die zich voornamelijk op de Derde Hoofdtak richt. Alle andere partijen zien dat als een afgeleide taak en zeker niet als de primaire taak. De brede consensus over een snel inzetbare expeditionaire krijgsmacht is daarmee geheel verdwenen. De PVV, de SP en de PvdD zijn daar mordicus op tegen, de PvdA ondersteunt het concept nog halfslachtig en ook de VVD en het CDA praten liever niet meer over internationale idealen. En zelfs minister Hillen redeneert graag vanuit nationale belangen.²

Wie deze cijfers op zich laat inwerken, zal beseffen dat er weinig ruimte is voor een defensiebeleid met een duidelijke visie. Het kabinet (met slechts 52 partijgenoten in de Tweede Kamer) zal alle zeilen bij moeten

2 *Making The Case For Defence in Europe. The Need For A More Selective Approach.* Keynote speech by the Dutch Minister of Defence, J.S.J. Hillen, at the SDA conference Shaping NATO's Reform Agenda in Brussels on 29 June 2011.

Uitgangspunt	Hoofdtak	Partijen/zetels	Totaal zetels
Belangen	3e taak (nationaal)	PVV - 24	24
Allebei	1ste taak (NAVO)	SGP - 2 VVD - 31 CDA - 21	54
Idealen	2de taak (internationaal)	D66 - 10 CU - 5 GL - 10 PvdA - 30	55
Geen van beide	Geen	SP - 15 PvdD - 2	17

zetten om per gelegenheid uit de linkerhoek steun te verwerven voor een uitzending. De PVV, SP en PvdD zullen die immers nooit steunen en voor GL en de PvdA is het vaak een brug te ver, zeker als de missie een militair karakter heeft. Gezien de urgente veiligheidsproblemen in deze wereld blijft er dan helaas nog maar weinig over om op in te schrijven.

Maar ook als het om de toekomstige inrichting van de krijgsmacht gaat, zit deze regering helemaal klem. Als de algemene opinie voor de Eerste Hoofdtak zou zijn, had ze een aantal eenheden mobilisabel kunnen stellen om zo de bezuinigingen te bereiken. Als de voorkeur uit zou gaan naar de Tweede Hoofdtak had er meer bezuinigd kunnen worden op het 'zware materieel'. De PVV zou die Tweede Hoofdtak echter het liefst geschrapt willen zien en gedooft min of meer de NAVO-tak. Voor die Eerste Hoofdtak is echter weer weinig animo ter linkerkant, zodat de regering ook die richting niet uitkan. En voor een krijgsmacht die zich primair op de Derde Hoofdtak richt is nauwelijks steun. Kortom, voor geen van de drie taken is een echte meerderheid te vinden. Pappen en nathouden is dus helaas de enige oplossing.

Is er dan helemaal geen hoop meer? Dat zou iets te ver voeren. Ten eerste kan een mondiale gebeurtenis van de omvang van 11 september 2001 wederom voor een schok zorgen die het beleid weer een duidelijke richting geeft. Toegegeven, we hebben geen zicht op een dergelijk voorval, maar het effect ervan is evident. Meer zekerheid dat het staat te gebeuren zijn – als tweede optie – nieuwe Kamerverkiezingen. Maar daar kennen we de uitkomst dan weer niet van en de voortekenen zijn niet gunstig. Het defensiebeleid is niet het eerste waar de gemiddelde Nederlandse kiezer momenteel wakker van ligt. En ten slotte zou er sterk(er) politiek leiderschap kunnen ontstaan door toenemende internationale druk op onze politici, met name op de minister-president, de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie.

De afzijdige houding van de afgelopen twee jaar is ook in het buitenland opgevallen en gaat een keer een reactie opleveren. Tot één van die drie momenten hebben we echter te maken met een verlamd defensiebeleid. ■

Mededeling

Vereniging Informatici Defensie beloont de beste scriptie of publicatie over IV en ICT

De Vereniging Informatici Defensie wil de deskundigheid op het gebied van informatica bevorderen en kent daarom jaarlijks de René Olthuis Scriptieprijs toe. Het is een aanmoedigingsprijs voor een scriptie, publicatie of artikel over een onderwerp binnen de IV of ICT. Het onderwerp is bijvoorbeeld een actueel (Defensie)vraagstuk binnen het vakgebied. De prijs bestaat uit een geldbedrag van 250 euro en een bijbehorende herinnering.

De VID nodigt u uit uw scriptie, artikel of publicatie bij de Commissie Toekenning René Olthuis Scriptieprijs aan te bieden. Dat kan via het mailadres secretaris.vid@mindef.nl of per post naar VID, t.a.v. Commissie René Olthuisprijs, Doddendaal 17, 6715 JV Ede. De sluitingsdatum is 1 november 2011.

In januari 2011 is de René Olthuisprijs uitgereikt aan Allard Dijk. Tevens kreeg de inzending van luitenant Remke Postma een eervolle vermelding. Beide publicaties gingen over het toegankelijk maken en borgen van kennis, *lessons learned* en (operationele) ervaringen met behulp van IV/ICT. Het artikel van Postma is gepubliceerd in nummer 7/8-2011 van de *Militaire Spectator*.